

Особливості внутрішньої і зовнішньої міграції в Україні та у Львівській області

Проаналізовано стан та динаміку міграційних процесів в Україні, зокрема у Львівській області. Виявлено причини та наслідки внутрішнього та зовнішнього міграційного руху. З'ясовано вплив міграційних процесів на соціально-економічний розвиток регіонів.

Ключові слова: міграція, внутрішня міграція, зовнішня міграція, соціально-економічний розвиток.

Постановка проблеми. У період формування стратегічного соціально-економічного розвитку будь-якої держави важливими чинниками, які впливають на її подальшу ефективність, є демографічна ситуація в регіонах та якість людського потенціалу. Тому забезпечення кожного громадянина належними умовами для його життя та розвитку повинно бути першочерговим завданням державної політики.

Внутрішня міграція притаманна усім державам світу, Україні зокрема. Її роль є особливою, оскільки дозволяє збалансувати кількісні та якісні людські параметри між регіонами. Також завдяки переміщенню населення вирішується ряд соціально-економічних проблем. Щодо еміграції населення, то вона також має свої переваги та недоліки для держави, регіону та кожного його учасника зокрема.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Переміщення населення є актуальною і досліджуваною темою для кола науковців, зокрема Е. Лібанової, О. Хомри, В. Кравців, О. Малиновської, М. Романюка, І. Коломієць, О. Овчиннікова. В їхніх працях досліджуються внутрішні та зовнішні міграційні процеси, а також досліджуються причини та наслідки. Є. Матвіїшин досліджував вибуття населення в Україні та Львівській області для побудови моделі відтворення людських ресурсів [3]. Проте, зміни останніх кількох років, що відбулись практично у всіх сферах життєдіяльності, повернули міграційні процеси в нове русло свого розвитку, та викликали потребу нового підходу до розуміння цього явища. Зокрема, недостатньо досліджуваним залишається вплив міграційних процесів на соціально-економічний розвиток регіонів. Усе вищенаведене і виокремлює актуальність нашого дослідження.

© В. О. Капітан, 2013.

Мета статті: проаналізувати стан та динаміку міграційних процесів в Україні, дослідити причини та наслідки внутрішнього та зовнішнього міграційного руху, а також з'ясувати їх вплив на соціально-економічний розвиток регіонів.

Виклад основного матеріалу. Переміщення людей у межах своєї держави відбувається у всіх країнах світу, в Україні зокрема. Громадяни мігрують в межах країни із депресивних регіонів (здебільшого із сільсько-господарських) в центри стабільного розвитку. Це відбувається через ряд чинників: екологічна ситуація в регіоні, проблема працевлаштування, відсутність належного медичного обслуговування, належних умов для особистого розвитку і т. ін.

Так, у 2007 році в межах України мігрувало 711,2 тис. осіб, у 2008 – 673,5 тис. осіб, у 2009 – 609,9 тис. осіб, у 2010 – 652,6 тис. осіб, у 2011 – 637,7 тис. осіб, у 2012 – 649,9 тис. осіб, у 2013 (січень – червень) – 228,7 тис. осіб (табл. 1).

Проаналізувавши таблицю 1, робимо висновок про те, що стан та динаміка міграційного руху в межах країни є нестабільною. Протягом останніх років стабільне зростання населення відбувається лише у Київській, Одеській, Харківській, Чернівецькій областях, а також у м. Києві, Севастополі та Автономній Республіці Крим. У решти областях спостерігається скорочення кількості населення.

Незважаючи на те, що Львівська область є центром соціально-економічного розвитку, щорічно кількість її жителів скорочується. Також, відбувається значне переміщення і в межах самої Львівської області (рис. 1).

На нашу думку, переміщення населення в межах регіону та країни загалом має як позитивні, так і негативні наслідки. Мобільність населення по території країни дозволяє збалансувати ситуацію на ринку праці, забезпечити громадян робочими місцями. Одночасно регіони втрачають не лише некваліфіковану робочу силу, а й висококваліфікованих спеціалістів, що є негативним моментом. Через переміщення населення до центрів стабільного розвитку скорочується кількість сільського населення, що призводить до занепаду сільського господарства. Останнє, на нашу думку, є найпроблемнішою частиною і потребує вжиття заходів щодо повернення молоді до села. Це дозволить вирішити ряд соціально-економічних проблем. Зокрема, зайнятості населення, в тому числі молоді, забезпечення доступним житлом для громадян (вартість якого значно нижча від вартості у великих містах), покращення показників продовольчої безпеки країни через розвиток сільськогосподарської продукції у межах країни.

Міграційний рух населення у межах України
у 2007–2013 (січень – червень) роках*

	Міграційний приріст (скорочення)						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
АР Крим	1103	935	890	1140	1463	84	1000
Області:							
Вінницька	-2039	-2309	-1337	-1029	-337	-1749	-67
Волинська	226	29	-251	-109	475	-613	581
Дніпропетровська	718	-2248	-1434	-1075	-1346	-1564	-365
Донецька	-992	-1873	-2568	-2130	-2089	-4449	-1034
Житомирська	-1705	-2224	-1632	-613	-714	426	707
Закарпатська	-1072	-1023	-938	-772	-393	-370	-125
Запорізька	-1124	-961	-485	-529	-1387	-1361	-618
Івано-Франківська	-114	-339	-244	87	254	-40	490
Київська	-1245	726	1705	3990	7476	7072	4436
Кіровоградська	-4201	-4042	-2460	-1023	-1585	-2160	-230
Луганська	-3333	-3181	-2177	-2621	-3061	-4034	-908
Львівська	-996	-698	-436	-818	-1590	-794	-942
Миколаївська	-886	-1588	-1215	-738	-961	-1659	-36
Одеська	356	2653	2768	2180	1523	2782	-123
Полтавська	-639	-347	11	-370	-754	-1203	297
Рівненська	-1387	-1606	-1332	-1098	-1774	-1491	-405
Сумська	-2216	-1428	-1418	-1145	-1126	-1423	-301
Тернопільська	-1506	-1475	-1226	-1071	-844	-565	-101
Харківська	2720	2672	1462	1222	366	1984	-2559
Херсонська	-2990	-2767	-1366	-1374	-1301	-2157	-392
Хмельницька	-1820	-995	-583	-811	-1554	-1006	115
Черкаська	-493	-573	46	-775	-157	-1202	379
Чернівецька	513	410	531	272	512	316	325
Чернігівська	-1062	-800	-202	-348	-191	-1321	428
м. Київ	22633	21345	12688	8366	8163	14703	-1287
м. Севастополь	1551	1707	1203	1192	932	1794	735

* Складено автором на основі джерела: [2].

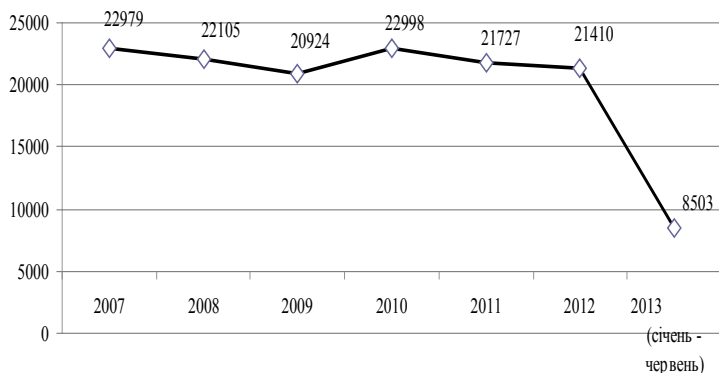

Рис. 1. Міграційний рух населення у межах Львівської області у 2007–013 (січень – червень) роках (Складено автором на основі джерела: [1])

Негативним моментом й надалі залишається високий рівень міграції населення за межі України (рис. 2).

З даних рис. 2 видно, що протягом останніх років з України мігрувала значна кількість населення. Це спричинено рядом причин, які вплинули на даний процес, зокрема: малий попит на робочу силу та недостатня кількість робочих місць; низькі заробітні плати; проблеми із житлом; відсутність умов для особистого розвитку та самореалізації; нестабільна політична ситуація в країні; широко поширена корупція; незахищеність від зловживань з боку владних структур; не вигідні і нестабільні умови ведення малого і середнього підприємництва. На нашу думку, вирішити вищенаведені проблеми, які призводять до еміграції можливо, але за умови, що держава використовує усі важелі впливу і спільними зусиллями на національному та регіональному рівнях вдосконалив механізм

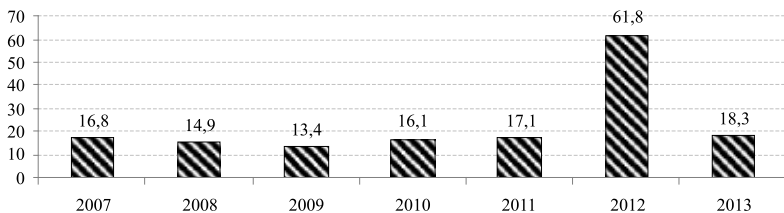

Рис. 2. Зовнішній міграційний рух населення у 2007 – 2013 (січень – червень) роках, тис. осіб (Складено автором на основі джерела: [2])

ефективного розвитку країни та забезпечення громадян усім необхідним для їхнього існування.

Аналізуючи процес еміграції, хочемо зауважити, що дане явище є великою проблемою для країни. Хоча ефект від неї має і частково позитивні наслідки, негативна сторона є значимішою і її вплив є незадовільним.

До **позитивних наслідків**, на нашу думку, можна віднести:

- враховуючи відсутність співвідношення між попитом і пропозицією на роботу силу, недосконалий механізм забезпечення молоді першим робочим місцем, зростанням рівня безробіття, міграція населення за межі країни (трудова міграція) дозволяє послабити напругу на ринку праці та зменшити рівень зареєстрованого та прихованого безробіття;
- надходження до України додаткової іноземної валюти у формі грошових переказів трудовими мігрантами позитивно впливають на матеріальний стан конкретної родини та на розвиток регіону, оскільки виступають як інвестиції;
- можливість активним особам реалізувати свій потенціал.

До **негативних**, на наш погляд, потрібно віднести:

- втрата найконкурентоспроможнішої частини власної робочої сили (особливо науковців і фахівців), що призводить до уповільнення темпів науково-технічного прогресу;
- втрата кваліфікації більшості трудових мігрантів, оскільки особи з високим рівнем професійної підготовки здебільшого виконують за кордоном малокваліфіковану роботу;
- вкладання державою коштів у підготовку фахівців для потреб власної економіки (затрати на навчання на всіх освітніх рівнях), які, в результаті, створюють додану вартість за межами країни;
- нелегальна трудова міграція не сприяє наповненню бюджету держави через відсутність відрахувань від заробітної плати заробітчан;
- виникнення політичних та економічних претензій до України з боку країн-реципієнтів у зв'язку зі збільшенням нелегальної трудової міграції українців;
- зростання злочинності та соціальної напруженості у суспільстві через міжнаціональні конфлікти;
- погіршення сімейних стосунків через довготривалу відсутність членів родин; соціальна проблема покинутих дітей;
- повернення трудових мігрантів пенсійного віку в Україну, що призводить до проблеми їх утримання;
- погіршення демографічної ситуації в Україні через отримання трудовими мігрантами громадянства країни, в якій вони перебувають.

Отже, проаналізувавши усі сторони зовнішньої міграції, робимо висновок, що Україна щорічно втрачає значний людський ресурс, що негативно впливає на стратегічний розвиток країни. Необхідно терміново розробляти план вирішення причин, які стимулюють еміграцію населення, оскільки це може призвести до загрозової ситуації у державі. Основне державне завдання повинно полягати у захисті кожного громадянина і створенню для нього таких умов, які б дозволили йому жити, працювати, розвиватися і продовжувати свій рід у своїй країні.

Вплив міграційних процесів на соціально-економічний розвиток регіонів та держави загалом є значним, оскільки людський ресурс є обмеженим.

Добровільне переміщення населення у межах регіону дозволяє забезпечити відповідними кадрами місцевості, у яких є попит на них. На нашу думку, це є позитивним моментом, оскільки відбувається збалансування кваліфікованого населення між районами. Ми вважаємо, що мобільність населення у межах регіону є позитивним явищем.

Міжрегіональна мобільність є позитивною лише в окремих випадках, коли вона є добровільною і це сприяє збалансуванню кваліфікованого населення між регіонами. В іншому випадку вона має, на нашу думку, негативні наслідки, які виділенні у даній статті. Внутрішня міграція не є загрозовою для країни, оскільки кількість населення держави залишається незмінною. Її вплив на соціально-економічний розвиток регіонів є позитивним лише у першому випадку.

Підсумовуючи вищенаведене, зауважуємо, що переміщення населення в межах одного регіону, на нашу думку, є позитивним явищем, оскільки відбувається збалансування робочої сили таким чином, щоб його кількість та якість відповідали стратегії соціально-економічного розвитку регіону. Також позитивним явищем є переміщення населення між регіонами, але у випадках, коли це спричинено перенасиченням якісними людськими ресурсами в одному регіоні і браком в іншому. Тоді це позитивно відобразиться на ефективності реалізації соціально-економічної стратегії держави. Еміграція населення у різні країни світу негативно відображається на соціально-економічному розвитку регіонів та держави загалом, оскільки відбувається втрата не лише некваліфікованої робочої сили, а й висококваліфікованих спеціалістів.

Висновки. Провівши дослідження міграційних процесів в Україні, проаналізувавши стан та динаміку їх показників, а також визначивши вплив на соціально-економічний розвиток регіонів та держави загалом, нами зроблено наступні висновки:

- переміщення населення у межах регіону та між регіонами є поширеним явищем для України, причини та наслідки яких виділені у даній статті;
- негативним явищем є еміграція, хоча за офіційними даними у нас позитивне сальдо. Вона має свої переваги та недоліки, які виділені у нашому дослідженні;
- вплив міграційних процесів на соціально-економічний розвиток регіону та держави загалом є різним, залежно від характеру переміщення. Переміщення населення у межах регіону, на нашу думку, є позитивним явищем, а між регіонами як позитивним, так і негативним, залежно від причини переміщення.
- зовнішня міграція для держави є негативним моментом. Державі необхідно вирішувати її причини, для чого необхідно розробляти стратегічний план повернення громадян до України.

Список використаних джерел

1. Головне управління статистики у Львівській області. – Режим доступу : http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/si/thematics_op.php?cod=18 .
2. Державна служба статистики. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Матвіїшин Є. Г. Визначення коефіцієнтів вибуття населення в Україні та Львівській області для побудови моделі відтворення людських ресурсів / Є. Г. Матвіїшин // Демократичне врядування : Електронне наукове фахове видання. – ЛРІДУ НАДУ. – 2011. – №7. – Режим доступу : <http://www.lviv-academy.com/visnik7/fail/matvijishyn.pdf>.

Капітан В.О. Особенности внутренней и внешней миграции в Украине и во Львовской области.

Проанализировано состояние и динамику миграционных процессов в Украине, в частности во Львовской области. Выявлены причины и последствия внутреннего и внешнего миграционного движения. Выяснено влияние миграционных процессов на социально-экономическое развитие регионов.

Ключевые слова: миграция, внутренняя миграция, внешняя миграция, социально-экономическое развитие.

Kapitan V.O. The Features of Internal and External Migration within Ukraine and Lviv Region.

The state and dynamics of migration processes within Ukraine, Lviv region in particular, are analyzed. The causes and effects of internal and external migration are identified. The influence of migration processes on the socio-economic development of the regions is clarified.

Key words: migration, internal migration, external migration, socio-economic development.